

Den gåtfulla "kryptan"

Under koret och invid dess östra vägg i S:t Nicolai kyrka finns en i tegel murad kvadratisk, välvd kammare med en yta om drygt 5 kvadratmeter. I sidomurarna finns totalt 11 större och mindre nischer. Över nedgången låg sedan 1906, då kammaren tillfälligt öppnades, som lucka en mörkgrå gravsten försedd med två kraftiga järnringar. Från korgolvet leder en tegeltrappa med en väl huggen natursten som slutsteg ned till det rum, som nu brukar kallas för "kryptan".

I samband med den stora restaureringen och ombyggnaden av kyrkan 1905-1906 ändrades genom sänkning av korets golv även valvet i kryptan, men efter en kortare besiktning 1943 vidtogs inga särskilda åtgärder. Då, kunde kyrkorådet dessutom notera, fanns det inte heller några spår efter "användning för begravning".

Kryptan öppnas igen



Efter att ha varit tillsluten i över 70 år öppnades så kryptan (med erforderligt tillstånd av Länsstyrelsen) igen den 24 oktober 2017. Sedan de båda kyrkovaktmästarna varsamt frigjort och lyft upp den tunga gravstenen var det dags för ett besök.

Nedför den smala trappan och rätt in i den underjordiska kryptan gick sålunda kyrkoherden Marie Carlsson, kyrkorådets ordförande Roine Olsson, Ingmar Nilsson, Hans Milton samt inte minst Blekinge Museums antikvarie Jimmy Juhlin, som genast började sin rigorösa granskning och energiska försök att lokalisera ett daterbart organiskt material.



De konkreta fynd som påträffades var fåtaliga: ett lock till en mindre trätunna samt del av en kistgavel med ett tämligen slitet, rödfärgat sigill, som närmare undersöktes av Hans. Skriften visade sig då vara på latin med ordalydelsen SEGILLVM CIVITATIS SILVISBORGENSIS, dvs. på nutida svenska "Sölvesborgs stads sigill". Denna sigillvariant med ett grekiskt kors och sina fyra s-liknande figurer var i bruk redan 1535 men torde även ha använts under 1700-talet. Ingmar fotograferade det allra mesta från golv till tak, medan Jimmy omsider fann det han så hett eftersökte, några daterbara svinborst samt en rejäl bit träkol.

Gravkammaren

Intill kryptan finns dessutom en separat gravkammare med fyra kistor med lösa och tämligen illa medfarna lock; två större med kvarlevor efter en man respektive en kvinna samt två mindre för barn. I kistorna ligger därutöver en del smärre föremål, som eventuellt kan ge goda upplysningar om de avlidnas identitet, levnadstid och livsomständigheter. Med hänsyn till griftefriden finns det emellertid inom församlingen för stunden inte några bestämda planer på ytterligare, mer ingående undersökningar.

När byggdes kryptan?

Den datering och kalibrering som gjordes utifrån svinborsts- och träkolsfynden gav dessvärre inte något entydigt svar om vare sig byggnadstid eller avsedd funktion. Resultatet (kanske beroende på att de daterade fynden är sekundära) pekade mot år 1440 plus ett hundra år, vilket i sig helt uteslöt att kryptan skall ha tillkommit parallellt





med koret. Å andra sidan kan kryptans ursprung alternativt knytas framför allt till karmeliterbrödernas etablering av ett konvent och påföljande verksamhet i Sölvesborg under senmedeltiden.

De obesvarade frågorna är således ännu många och genomgående komplexa. Hur såg kryptans ursprungliga konstruktion de facto ut? Av vad består golvet och på vilken nivå ligger det? Har nischerna bara haft en byggnadsteknisk funktion eller är de primärt avsedda att fungera i en annan kontext? Har kyrkan haft en föregångare av provisorisk karaktär; ett fristående kapell eller en första ansats till en verklig stadskyrka? Kan de naturstenar, som nu är väl synliga i en öppning mot korets östvägg i så fall vara fyllnad hämtad från en tidigare därefter riven kyrkobyggnad?

Är "kryptan" i själva verket en sakristia?



Ordet "krypta" förklaras oftast som "ett fördolt rum", som en underjordisk del av en kyrka, men är i praktiken mångtydigt. Oftast är kryptan anlagd under högaltaret. I många fall ses den då som en gravplats för betydelsefulla personer. Ibland tolkas den som ett rum reserverat för det helgons relik, åt vilken kyrkan en gång vigdes.

Jag är för min egen del dock alltmer benägen att inte uppfatta "kryptan" som en tidigare gravkammare eller som en relikgömma utan att den tvärtom initialt har brukats som sakristia, främst för att förvara liturgiska tillbehör som vaxljus, nattvardskärl (kalk - paten - ciborium), vin m.m. samt som förberedelserum. Den kan



därutöver under den katolska tiden också tänkas ha fungerat som ett rum för enskild bikt och botgöring eller andra sakrala ändamål.

Någon tillbyggd sakristia ovan jord i direkt anslutning till koret har ju med all säkerhet inte funnits i kyrkan. Den nuvarande med ingång till långhuset byggdes 1905–1906. Dessförinnan användes under 1700-talet utrymmet bakom altarpopsatsen i detta syfte, men om äldre tider är ingenting känt.



För kryptans förmodade primära funktion som sakristia talar i synnerhet även de ovanligt många (förvarings?)nischerna, som uppenbarligen inte haft någon dekorativ men väl en tänkbar praktisk funktion, samt den stabila trappan med tillhörande fragment av ett fäste i järn för en sannolikt kraftig ingångsdörr.

Sedan en kompletterande utgrävning jämte ett ytterligare dateringsförsök har genomförts, torde endast två tolkningsalternativ beträffande "kryptans" tillkomsttid och basfunktion ses som rimliga:

1. Att kryptan som sakristia är samtida med koret och därvid kan förväntas ge ett klart besked om tidpunkten för stadens grundläggning.
2. Att kryptan i samband med karmelitklostrets uppbyggnad under 1480-talet anlagts som en sakristia. Konventet bör ha haft ett trängande behov av att kunna disponera över en sådan, inte minst för brödernas under varje dygn åtta obligatoriska tidegärder.



Församlingen ger inte upp!

För att ge allmänheten möjlighet att utan ett personligt besök på plats se sig omkring, går det att göra genom de panoramafilmer från både kryptan och gravkammaren, som nu finns tillgängliga via församlingens hemsida.

Församlingen är i övrigt angelägen om att så snart som möjligt ansöka om tillstånd för en mindre utgrävning i avsikt att frilägga kryptans golv och därigenom i bästa fall komma fram till en mer exakt och tillförlitlig datering. En kompletterande, fördjupad byggnadsteknisk, kyrko- och stilhistorisk analys av murverket torde därjämte bli av väsentligt värde för att söka klargöra kryptans faktiska funktion, i första hand under kyrkans katolska tid.

Hans Milton